

Mansfield Park

Jane **AUSTEN**

Mansfield Park

De complete vertaling van *Mansfield Park*

door Ben Zuidema

KEMPER CONSEIL Publishing

Zo'n dertig jaar geleden had juffrouw Maria Ward uit Huntingdon, met een vermogen van slechts zeventuizend pond, het geluk om Sir Thomas Bertram van Mansfield Park in het graafschap Northampton voor zich te winnen om zo te worden verheven tot de vrouw van een baronet met alle aanzien en comfort van een mooi huis en een groot inkomen. Heel Huntingdon sprak goedkeurend over zo'n goede partij en van haar oom, die advocaat was, mocht ze minstens drieduizend pond te kort komen om er rechtens aanspraak op te maken. Ze had twee zusters die met deze verheffing hun voordeel moesten zien te doen; en degenen onder hun kennissen die juffrouw Ward en juffrouw Frances net zo knap vonden als juffrouw Maria, aarzelden niet om hun een bijna even profijtelijk huwelijk te voorspellen. Maar er zijn nu eenmaal minder rijke mannen op de wereld dan vrouwen die hen verdienen. Na zes jaar zag juffrouw Ward zich genoodzaakt zich te binden aan de eerwaarde Norris, een vriend van haar zwager, die haast geen eigen geld had en juffrouw Frances verging het zelfs nog een stuk slechter. Welbeschouwd was het huwelijk van juffrouw Ward niet minderwaardig, want Sir Thomas verschafte zijn vriend graag een inkomen door hem predikant van Mansfield te maken en meneer en mevrouw Norris begonnen hun leven van echtelijk geluk met niet veel minder dan duizend pond per jaar. Maar juffrouw Frances stootte haar familie voor het hoofd, zoals dat heet, door te trouwen met een luitenant-ter-zee zonder ontwikkeling, vermogen of connecties. Ze had moeilijk een slechtere keuze kunnen maken. Sir Thomas Bertram was een man met invloed, die hij, uit principe

en uit trots, vanuit een algemene wens om goed te doen en vanuit het verlangen om al zijn connecties in achtenswaardige omstandigheden te zien, met alle plezier ten gunste van Lady Bertrams zuster zou hebben kunnen aanwenden. Maar het beroep van haar man was van elke invloed afgesneden en nog voordat hij een andere manier had kunnen vinden om hen te helpen, hadden de twee zussen definitief met elkaar gebroken. De breuk was het logische gevolg van de manier waarop beide partijen zich opstelden, zoals dat bijna altijd het geval is als een huwelijk erg lichtzinnig wordt aangegaan. Om zichzelf nutteloze protesten te besparen, informeerde mevrouw Price haar familie pas toen het huwelijk al voltrokken was. Lady Bertram, een verrassend inschikkelijke vrouw met een gelijkmatig karakter, wilde zich met deze handelwijze tevredenstellen zonder er verder een woord aan vuil te maken, maar mevrouw Norris had een actieve geest, die pas tot rust kwam nadat ze Frances een lange, boze brief had geschreven, waarin ze haar wees op haar onbezonnen gedrag en haar dreigde met allerlei mogelijke kwalijke gevolgen. Mevrouw Price, op haar beurt, was boos en gekrenkt en in haar antwoord toonde ze zich tegen beide zussen even bitter. Bovendien bevatte de brief een paar laatdunkende opmerkingen over Sir Thomas' waardigheid, die mevrouw Norris met geen mogelijkheid voor zichzelf kon houden en daarmee kwam voor een lange tijd aan alle contact een einde.

Ze woonden zo ver van elkaar af en de kringen waarin ze verkeerden, waren zo verschillend dat het bijna uitgesloten was dat ze in de elf jaar daarna van elkaars bestaan zouden vernemen. In elk geval vond Sir Thomas het bijzonder vreemd dat mevrouw Norris hem af en toe op boze toon wist te vertellen dat Frances weer een kind had gekregen. Maar na elf jaar kon mevrouw Price zich geen trots of haatdragendheid meer veroorloven of zich permitteren om de enige connectie te verliezen die haar misschien kon helpen. Omdat haar grote gezin zich nog steeds uitbreidde en haar voor de frontdienst ongeschikt geworden man onverminderd hield van drank en gezelschap, terwijl ze moesten zien rond te komen van

een klein inkomentje, wilde mevrouw Price bijzonder graag de vrienden terugwinnen die ze zo achteloos had opgeofferd, en de brief die ze Lady Bertram schreef, verhaalde van zo veel wanhoop en berouw, zo'n grote rijkdom aan kinderen en zo'n gebrek aan bijna al het andere dat hij iedereen verzoeningsgezind stemde. Ze maakte zich op voor de geboorte van haar negende kind – hetgeen ze betreurde – en nadat ze had gesmeekt om haar kind als peten te steunen, kon ze niet verhelen hoe belangrijk ze konden zijn in de toekomstige bijdragen in het onderhoud van de andere acht. De oudste, een blijmoedig jochie van tien, wilde maar al te graag de wereld intrekken, maar wat kon ze doen? Kon hij Sir Thomas later misschien van dienst zijn op zijn West-Indische bezittingen? Geen enkele betrekking zou beneden zijn waardigheid zijn – of hoe dacht Sir Thomas over Woolwich? Op welke manier kon een jongen eigenlijk uitgezonden worden naar de Oost?

De brief bleef niet zonder resultaat: hij bracht vrede en goedheid. Sir Thomas stuurde steunbetuigingen en goede raad, Lady Bertram stuurde geld en luiers en mevrouw Norris schreef de brieven.

Dit waren de directe gevolgen en nog geen jaar later boekte mevrouw Price een veel belangrijker succes. Mevrouw Norris zei vaak tegen de anderen dat ze haar arme zus en haar gezin maar niet uit haar hoofd kon zetten en al hadden ze allemaal al zo veel voor hen gedaan, haar be kroop het gevoel dat ze nog meer wilde doen. En uiteindelijk bekende ze dat ze de arme mevrouw Price volledig wenste te verlossen van de verantwoordelijkheid en kosten van één van haar talrijke kinderen. Als ze nu eens gezamenlijk de zorg op zich zouden nemen van haar oudste dochtertje van negen dat vanwege haar leeftijd meer aandacht nodig had dan haar moeder haar nu kon schenken? Bij zo'n onbaatzuchtig gebaar zouden de bijkomende problemen en kosten in het niet zinken. Lady Bertram was het direct met haar eens. 'Dit is het beste wat we kunnen doen,' zei ze. 'Laat het kind komen.'

Sir Thomas kon niet zo onmiddellijk en onvoorwaardelijk akkoord gaan. Hij voerde bezwaren aan en aarzelde. Het was een zware

verantwoordelijkheid; ze zouden goed voor het kind moeten zorgen, anders zou het geen weldaad zijn om haar bij haar familie weg te halen, maar wreed. Hij dacht ook aan zijn vier eigen kinderen – aan zijn twee zoons, aan verliefde neven en nichten etcetera. Maar voor hij goed en wel begonnen was met het weloverwogen aanvoeren van zijn bezwaren had mevrouw Norris hem al onderbroken om de bezwaren – al dan niet te berde gebracht – te ontkrachten.

‘Mijn beste Sir Thomas, ik begrijp je maar al te goed en zie de edelmoedigheid en kiesheid van je beweegredenen in, die overigens volledig overeenstemmen met je gedrag in het algemeen. Ik ben het absoluut met je eens dat wie een meisje adopteert er alles aan moet doen om voor haar te zorgen en ik zal de laatste zijn om haar mijn bescheiden bijdrage te onthouden. Ik heb zelf geen kinderen, dus als ik ooit iets te vergeven heb, tot wie kan ik me dan anders wenden dan tot de kinderen van mijn zuster en ik ben ervan overtuigd dat meneer Norris er net zo over denkt. Maar je weet, ik ben een vrouw van weinig woorden. Een dergelijke kleinigheid mag ons er niet van weerhouden om een goede daad te verrichten. Voed het kind op, laat haar op gepaste wijze haar debuut maken en tien tegen een dat ze goed trouwt zonder dat het iemand verder iets kost. Een nicht van ons, Sir Thomas, of in elk geval van jou, kan in deze omgeving niet opgroeien zonder tal van voordelen. Ik zeg niet dat ze even knap wordt als haar nichtjes. Sterker nog, ik weet wel zeker van niet, maar haar debuut zou onder zo’n gunstig gesternte staan dat ze naar alle waarschijnlijkheid een huwelijk sluit dat haar eer aandoet. Je denkt nu aan je eigen zoons, maar besef je dan niet dat niets minder voor de hand ligt dan dat? Ze zouden altijd samen zijn en opgroeien als broer en zus. Het is moreel onmogelijk; ik heb nog nooit van zoiets gehoord. Het is zelfs de enig zekere manier om het te voorkomen. Als het een mooi meisje is en Tom en Edmund zien haar over zeven jaar voor het eerst, dan komt er beslist narigheid van. Als ze het idee krijgen dat ze ver van ons vandaan verwaarlozing en armoede heeft gekend, worden de lieve jongens vast en zeker verliefd op haar. Maar als ze vanaf nu samen opgroeien, zullen ze haar altijd als hun zuster

zien ook al wordt ze zo mooi als een engel.’

‘Er schuilt veel waars in wat je zegt,’ antwoordde Sir Thomas, ‘en het is niet mijn bedoeling om obstakels op te werpen tegen een plan dat zo goed overeenstemt met de situatie van beide partijen. Ik wilde alleen maar zeggen dat we dit niet lichtzinnig mogen opvatten. Wil het plan echt van waarde zijn voor mevrouw Price en ons tot eer strekken, dan moeten we ervoor zorgen dat het kind het leven kan leiden van een dame, althans daartoe zijn we gebonden als het huwelijk dat je zo optimistisch voor ogen staat niet plaatsvindt.’

‘Ik begrijp precies wat je bedoelt,’ riep mevrouw Norris uit. ‘Je bent erg royaal en attent en ik weet zeker dat we het hierover nooit oneens zullen zijn. Zoals je weet, wil ik altijd alles doen wat in mijn macht ligt om de mensen om wie ik geef te helpen. Ik zal het arme kind nooit zo hoogachten als je eigen lieve kinderen, of haar, in welke zin dan ook, in dezelfde mate als mijn eigen kind beschouwen, maar ik zal het mezelf nooit vergeven als ik haar verwaarloos. Ze is toch het kind van mijn zuster? Hoe kan ik haar gebrek zien lijden zolang ik nog een korst brood te vergeven heb? Mijn beste Sir Thomas, ik mag mijn fouten hebben, maar ik heb ook een hart. Zo arm als ik ben, ontzeg ik mezelf liever de noodzakelijke levensbehoeften dan krenterig te zijn. Dus als je er niet op tegen bent, zal ik mijn arme zuster morgen schrijven en haar het voorstel overbrengen en zodra de zaak beklonken is, zorg ik ervoor dat het kind naar Mansfield komt. Jij zult er geen omkijken naar hebben. Ik wel, maar zoals je weet, vind ik dat niet erg. Ik stuur Nanny naar Londen, waar ze bij haar neef, een zadelmaker, kan logeren om het kind daar af te halen. Ze kunnen haar in Portsmouth gemakkelijk op de postkoets zetten en haar onder de hoede stellen van een willekeurige, eerbare medepassagier. Er is altijd wel een eerbare winkeliervrouw die die kant op gaat.’

Sir Thomas protesteerde niet langer, behalve tegen de aanval op Nanny’s neef. Nadat het oorspronkelijke plan was vervangen door een gepaster, zij het minder zuinig, alternatief, beschouwde men de zaak als afgedaan en kon men met volle teugen van dit liefdadige

project gaan genieten. Niet iedereen had evenveel recht om voldaan te zijn: Sir Thomas was vastbesloten om echt en consequent als beschermheer van het uitgekozen kind op te treden, maar mevrouw Norris was geenszins van plan om enige financiële bijdrage te leveren aan haar onderhoud. Als het ging om praten en bekokstoven was ze volkomen belangeloos en in haar vermogen om anderen vrijgevigheid op te leggen, deed ze voor niemand onder. Maar haar voorliefde voor geld was even groot als haar bazigheid en ze was even goed in het sparen van haar eigen geld als in het uitgeven van het geld van haar vrienden. Aangezien ze getrouwd was op basis van een kleiner inkomen dan waarop ze altijd had gehoopt, had ze vanaf het begin gemeend dat strikte zuinigheid geboden was. Het begon als voorzichtigheid, maar bij gebrek aan kinderen werd het al gauw een manier om de aandacht af te leiden. Als ze een gezin had gehad, had mevrouw Norris misschien nooit iets opzij kunnen zetten. Maar aangezien ze die zorg niet had, was er niets wat haar spaarzaamheid in de weg stond en zo kon ze hun inkomen, waar ze nooit naar leefden, elk jaar gemakkelijk vergroten. Door dit dwaze principe, dat niet in balans werd gehouden door enige echte affectie voor haar zus, kon ze onmogelijk naar iets hogers streven dan het krijgen van de eer van het opstellen en arrangeren van een kostbaar liefdadig doel, al zal ze dit zelf nauwelijks beseft hebben, toen ze na dit gesprek naar de pastorie liep in de volle, gelukzalige overtuiging dat ze de vrijgevigste zuster en tante ter wereld was.

Toen het onderwerp opnieuw ter sprake kwam, zette ze haar visie uitvoeriger uiteen. Op Lady Bertrams kalme vraag wie het kind als eerste in huis zou nemen, hoorde een enigszins verbaasde Sir Thomas haar antwoorden dat ze absoluut niet bij machte was om enig aandeel op zich te nemen in de persoonlijke verantwoordelijkheid voor haar nichtje. Sir Thomas had haar altijd beschouwd als een welkome aanwinst voor de pastorie, als gepast gezelschap voor een tante die geen eigen kinderen heeft; maar nu bleek hij er volkomen naast te zitten. Tot mevrouw Norris' verdriet kon, althans op dit moment, van inwoning geen sprake zijn. De gezondheid van de

arme meneer Norris liet dat eenvoudig niet toe: hij kon het geluid van kinderen evenmin verdragen als hij kon vliegen. Maar als hij ooit zou herstellen van zijn jicht, dan veranderde de zaak en zou ze graag haar steentje bijdragen zonder acht te slaan op het ongemak. Maar op dit ogenblik legde de arme meneer Norris volledig beslag op haar tijd en als ze het er met hem over zou hebben, zou hij, dat wist ze zeker, daardoor alleen maar in de war raken.

‘Dan kan ze maar beter bij ons komen,’ zei Lady Bertram met uiterste zelfbeheersing. En na een korte stilte vulde Sir Thomas waardig aan: ‘Ja, laat haar maar hier komen wonen. We zullen proberen om onze plicht te doen en ze zal in elk geval het voordeel hebben van leeftijdsgenoten en een gouvernante.’

‘Inderdaad,’ riep mevrouw Norris uit, ‘dat zijn twee belangrijke overwegingen. En voor juffrouw Lee maakt het niks uit of ze nu aan drie meisjes moet lesgeven of twee – dat is het precies hetzelfde. Ik wou alleen dat ik zelf wat meer kon doen, maar, zie je, ik doe al wat ik kan. Ik ben niet iemand die het zichzelf gemakkelijk maakt. Nanny haalt haar af, hoe slecht het me ook uitkomt dat mijn belangrijkste raadgeefster drie dagen weg is. Ik neem aan, zusje, dat je het kind op het kleine witte zoldertje laat slapen, vlak bij de oude kinderkamers. Dat is beslist de beste plek voor haar. Ze is dicht in de buurt van juffrouw Lee, niet te ver weg van de meisjes en vlak bij de dienstboden, die haar kunnen helpen aankleden en voor haar kleren kunnen zorgen, want ik neem niet aan dat je Ellis naast de zorg voor je eigen kinderen ook met die voor haar wilt belasten. Nee, ik zou niet weten welke plek nog meer in aanmerking komt.’

Lady Bertram verzette zich niet.

‘Ik hoop dat het een lief kind is,’ vervolgde mevrouw Norris, ‘dat ze beseft hoe gelukkig ze zich mag prijzen met zulke vrienden.’

‘Als ze echt een onaangenaam karakter heeft,’ zei Sir Thomas, ‘moeten we haar omwille van onze eigen kinderen wegsturen, maar we hebben geen enkele reden om het ergste te vrezen. We willen haar waarschijnlijk in menig opzicht veranderd zien en we kunnen ervan uitgaan dat ze erg onwetend en enigszins bekrompen is en dat

haar manieren stuitend vulgair zijn. Maar dat is niet onoverkomelijk en, naar ik aanneem, ook niet gevaarlijk voor haar kameraadjes. Als mijn dochters jonger waren dan zij, zou de komst van zo'n meisje me te denken geven. Maar zoals de zaken nu liggen, hoop ik maar dat mijn dochters niets te vrezen hebben en dat zij er alleen maar beter van wordt.'

'Ik denk er net zo over,' riep mevrouw Norris uit, 'en ik heb vanmorgen precies hetzelfde tegen mijn man gezegd. Alleen al het feit dat ze met haar nichtjes omgaat, zal een heilzaam effect op het kind hebben. Al zou juffrouw Lee haar niets leren, dan nog zou ze van hen leren om goed en knap te zijn.'

'Ik hoop niet dat ze mijn arme mopshondje plaagt,' zei Lady Bertram, 'net nu ik Julia zo ver heb gekregen dat ze hem met rust laat.'

'Het zal nog lastig worden, mevrouw Norris,' merkte Sir Thomas op, 'om een duidelijk onderscheid te maken tussen de meisjes als ze straks groter zijn. Hoe maken we mijn dochters van hun status bewust zonder dat ze al te zeer neerkijken op hun nichtje, en hoe maken we *haar* duidelijk, zonder dat ze al te neerslachtig wordt, dat ze geen juffrouw Bertram is. Ik hoop echt dat ze goede vriendinnen worden en ik zal van mijn dochters niet accepteren dat ze zich arrogant tegen haar gedragen, maar ze zullen nooit elkaars gelijke worden. Hun positie, vermogen, rechten en verwachtingen zullen altijd uiteenlopen. Deze kwestie vraagt om een delicate aanpak en u moet ons steunen in onze pogingen om exact de juiste benadering te vinden.'

Mevrouw Norris stond geheel tot zijn beschikking en hoewel ze het helemaal met hem eens was dat het een moeilijke zaak was, gaf ze hem toch hoop dat ze er samen uit zouden komen.

Het is nodeloos te zeggen dat mevrouw Norris zich niet tevergeefs tot haar zus wendde. Het verbaasde mevrouw Price wel dat de keus op een meisje was gevallen, terwijl ze ook zo veel leuke zoons had, maar ze nam het aanbod dankbaar aan. Ze verzekerde hen ervan dat haar dochter een opgewekt, welwillend kind was en ze vertrouwde erop dat ze nooit redenen zouden hebben om haar weg te sturen. Ze

schreef verder dat haar dochter zwakjes en teer was, maar dat ze alle hoop had dat een verandering van klimaat haar dochter enorm goed zou doen. Maar dat dacht het arme mens waarschijnlijk van bijna al haar kinderen.

Het kleine meisje legde de lange reis naar Northampton veilig af en werd daar afgehaald door mevrouw Norris, die smulde van de eervolle, gewichtige taak om haar als eerste te begroeten, haar voor te stellen aan de anderen en aan hun goedheid toe te vertrouwen.

Fanny Price was toen net tien en hoewel ze bij de eerste kennismaking niet echt wist te bekoren, gruwden haar familieleden ook niet van haar. Ze was klein voor haar leeftijd, moest het stellen zonder een gezond blosje of andere opmerkelijke schoonheden, was erg timide en verlegen en schrok voor elke aandacht terug. Maar ondanks haar onhandigheid was ze niet ordinair. Ze had een aangename stem en als ze haar mond opende, kreeg ze een lief gezichtje. Sir Thomas en Lady Bertram ontvingen haar allerhartelijkst en toen Sir Thomas zag hoeveel aanmoediging ze nodig had, deed hij zijn uiterste best om haar op haar gemak te stellen, maar hij werd daarbij ernstig gehinderd door zijn enorme zwaarwichtigheid. Lady Bertram, die veel minder moeite deed en veel minder woorden nodig had, werd door eenvoudigweg te glimlachen onmiddellijk de minst ontzagwekkende van de twee.

De jongelui waren allemaal thuis en droegen goedgehumd en onbeschroomd hun steentje aan de kennismaking bij; dat wil zeggen in elk geval de zoons die met zestien en zeventien lang waren voor hun leeftijd en in de ogen van hun nichtje al de grandeur van mannen bezaten. De twee meisjes wisten zich met hun houding minder goed raad, want ze waren een stuk jonger en keken erg tegen hun vader op, die zo onverstandig was om bij deze gelegenheid

speciale aandacht aan hen te besteden. Maar omdat ze gewend waren aan gezelschap en loftuigen lag verlegenheid niet in hun aard. En aangezien Fanny zelf zo vreselijk onzeker was, nam hun zelfvertrouwen toe en waren ze al spoedig in staat om haar gezichtje en japon met vanzelfsprekende onverschilligheid op te nemen.

Het was een formidabel gezin: de jongens zagen er goed uit en de dochters waren bepaald knap. Ze waren allemaal groot voor hun leeftijd en erg voorlijk, waardoor ze in hun persoonlijkheid evenzeer van hun nichtje verschilden als opvoeding hen liet verschillen in hun manier van doen. Niemand had kunnen vermoeden dat de meisjes maar zo weinig in leeftijd verschilden. De jongste was maar twee jaar ouder dan Fanny; Julia Bertram was pas twaalf en Maria maar een jaar ouder. Ondertussen was het bezoektortje erg ongelukkig. Ze was voor iedereen bang, schaamde zich voor zichzelf en verlangde naar haar eigen huis. Ze durfde haar blik niet op te slaan en kon zich bijna niet verstaanbaar maken zonder te huilen. Mevrouw Norris had haar onderweg vanaf Northampton voortdurend voorgehouden hoeveel geluk ze had gehad, dat ze erg dankbaar moest zijn en zich voorbeeldig moest gedragen. Hierdoor voelde ze zich nog ellendiger, want ze kreeg het idee dat ze erg slecht was, omdat ze zich niet gelukkig voelde. Bovendien eiste de uitputting, die het gevolg was van de lange reis, zijn tol. Sir Thomas' welgemeende pogingen om minzaam te zijn en de bemoeizieke voorspelling van mevrouw Norris dat Fanny zich goed zou gedragen, waren zinloos; even zinloos als de glimlach van Lady Bertram en haar uitnodiging om op de bank te komen zitten naast haar en haar mopshondje. Zelfs een kruisbessentaartje kon haar niet op haar gemak stellen; ze kon maar twee happen door haar keel krijgen voor de tranen haar het eten onmogelijk maakten. Slaap leek de beste remedie en daarom mocht ze haar verdriet in bed overwinnen.

'Dit is geen veelbelovend begin,' zei mevrouw Norris, toen Fanny de kamer uit was. 'Na alles wat ik onderweg tegen haar gezegd heb, had ik verwacht dat ze zich beter zou gedragen. Ik heb haar erop gewezen hoe belangrijk een eerste indruk is. Het is jammer dat ze

... even zinloos als de glimlach van Lady Bertram en haar uitnodiging om op de bank te komen zitten naast haar en haar mopshondje.

zo nukkig is – dat heeft ze natuurlijk van haar moeder en daarom moeten we ook enig begrip voor haar opbrengen. Ik weet niet of haar heimwee nu zo slecht is, want ondanks alle gebreken was haar thuis toch haar thuis. Ze begrijpt nog niet hoeveel beter ze hier af is, maar enige bescheidenheid was op zijn plaats geweest.’

Om te wennen aan de nieuwigheid van Mansfield Park en aan het gedwongen afscheid van iedereen aan wie ze gewend was, had Fanny evenwel veel meer tijd nodig dan mevrouw Norris geneigd was haar

te geven. Haar gevoelens waren intens, maar onbegrepen, zodat ze niet de juiste aandacht kregen. Niemand wilde onvriendelijk zijn, maar er was ook niemand die bereid was om zich voor haar uit te sloven.

De volgende dag waren de zusjes Bertram vrij, zodat ze hun nichtje konden leren kennen en met haar konden spelen, maar een echte toenadering kwam niet tot stand. Ze hadden een lage dunk van haar, omdat ze maar twee sjerpen had en nooit Frans had geleerd; en toen ze merkten dat Fanny niet erg onder de indruk was van het duet dat ze voor haar speelden, restte hun niets anders dan haar wat speelgoed te geven waaraan ze toch niet zo gehecht waren en haar aan haar lot over te laten, terwijl ze zich overgaven aan de pleziertjes waarin ze op dat moment het meest zin hadden, zoals het maken van kunstbloemen en het verspillen van goudpapier.

Het maakte voor Fanny niet uit of ze in het gezelschap was van haar nichtjes of in het klaslokaal, in de salon of in de rozentuin; ze voelde zich overal even verloren en zag iets angstaanjagends in alles en iedereen. Het zwijgen van Lady Bertram ontmoedigde haar, het ernstige gezicht van Sir Thomas boezemde haar ontzag in en ze was ronduit overweldigd door de vermaningen van mevrouw Norris. Haar neven vernederden haar door iets te zeggen van haar lengte en maakten haar verlegen door op te merken hoe schuchter ze was. Mevrouw Lee was verbaasd over haar onwetendheid en de dienstmeiden bespotten haar om haar kleren. En omdat aan al dit het leed van het gemis van haar broertjes en zusjes werd toegevoegd voor wie ze altijd belangrijk was geweest als speelkameraadje, onderwijzeres en verpleegster, werd ze getroffen door hevige moedeloosheid.

De grandeur van het huis overrompelde haar, maar kon haar niet troosten. De kamers waren zo groot dat ze zich er niet op haar gemak voelde. Ze verwachtte van alles wat ze aanraakte dat het stuk zou gaan en ze sloop door het huis, voortdurend op het ergste beducht. Vaak trok ze zich in haar kamertje terug om te huilen. En het meisje over wie 's avonds, als ze al naar bed was, in de salon werd gezegd

dat het zich zo passend bewust was van haar bevoorrechte positie, maakte aan haar dagelijkse portie leed een einde door zich elke dag weer in slaap te huilen. Een week ging zo voorbij, terwijl niemand door haar rustige, passieve gedrag iets in de gaten had, tot haar jongste neef Edmund haar op een morgen huilend op de zoldertrap aantrof.

‘Mijn lieve nichtje,’ zei hij met alle zachtaardigheid die bij zijn goede karakter hoorde, ‘wat is er toch aan de hand?’ Hij ging naast haar zitten en hij deed wat hij kon om haar te helpen haar schaamte de baas te worden en haar te overreden om te zeggen wat er was. Was ze ziek, of was er iemand boos op haar? Had ze misschien ruzie met Maria of Julia? Begreep ze soms iets niet van haar lessen wat hij haar kon uitleggen? Kon hij, kortom, iets voor haar halen of voor haar doen? Een tijdlang kreeg hij geen ander antwoord uit haar dan: ‘Nee, helemaal niet, nee, dank je wel.’ Maar hij hield vol. Toen ze in tranen uitbarstte zodra hij over haar eigen huis begon, wist hij waar de schoen wrong. Hij probeerde haar te troosten.

‘Je bent verdrietig omdat je niet bij je moeder bent, lieve Fanny,’ zei hij, ‘en dat betekent dat je een braaf meisje bent. Maar je moet wel bedenken dat je bij je familie en onder vrienden bent, die allemaal van je houden en willen dat je gelukkig wordt. Laten we gaan wandelen in het park, dan kun je me alles over je broertjes en zusjes vertellen.’

Hij ging op het onderwerp door en hoewel al haar broertjes en zusjes haar dierbaar waren, was er een aan wie ze bijzonder veel dacht. Ze praatte het meest over William en hem wilde ze ook het liefste zien. William, de oudste, was een jaar ouder dan zij. Ze waren onafscheidelijk. Hij verdedigde haar altijd tegenover hun moeder (hij was haar lievelingskind). William vond het niet leuk dat ze weg moest – hij had tegen haar gezegd dat hij haar erg zou missen.

‘Maar William schrijft je vast wel.’ Ja, dat had hij ook beloofd, maar hij had gezegd dat zij eerst moest schrijven.

‘En wanneer ga je dat dan doen?’ Ze liet haar hoofd hangen en antwoordde aarzelend dat ze het niet wist: ze had geen papier.

‘Als dat het enige probleem is, krijg je van mij papier en al het andere, dan kun je je brief schrijven wanneer je maar wilt. Als je William kunt schrijven, zul je dan blij zijn?’

‘Ja, heel erg.’

‘Dan doen we het meteen. Kom mee naar de ontbijtkamer. Daar ligt alles wat we nodig hebben en we worden er niet gestoord.’

‘Maar, Edmund, gaat hij dan ook op de post?’

‘Ja, daar kun je op rekenen, samen met de andere brieven en aangezien je oom hem frankeert, zal het William geen cent kosten.’

‘Mijn oom!’ herhaalde Fanny met een angstige blik.

‘Ja, als de brief klaar is, geef ik hem aan vader om te frankeren.’

Fanny vond het wel een beetje brutaal, maar ze sribbelde niet verder tegen. Ze gingen samen naar de ontbijtkamer, waar Edmund haar papier prepareerde en lijnde met dezelfde goede wil als was hij haar eigen broer en waarschijnlijk wat nauwkeuriger. Hij bleef de hele tijd bij haar, terwijl ze haar brief schreef en stond haar waar nodig bij met zijn pennenmes en zijn spellingsboekje. Naast de diensten die hij haar bewees, waarvan ze zich wel bewust was, was hij erg vriendelijk voor haar broer en dat vond ze nog het allerfijnste. Hij schreef William eigenhandig een groet en plakte een halve guinea onder het zegel. Wat Fanny toen voelde, dacht ze nooit onder woorden te kunnen brengen, maar haar gelaatsuitdrukking en een paar ongekunstelde woorden maakten haar dankbaarheid en blijdschap volmaakt duidelijk en Edmund begon interesse in haar te krijgen. Hij praatte nog wat met haar en door alles wat ze zei, raakte hij ervan overtuigd dat ze een goed hart had en graag het juiste wilde doen. En hij begreep dat ze recht had op meer aandacht, omdat ze zo verlegen was en heel goed wist in welke situatie ze zich bevond. Hij had haar nooit met opzet pijn gedaan, maar hij merkte nu dat ze meer gerichte vriendelijkheid nodig had. Daarom probeerde hij allereerst om haar angst voor de familie te verminderen en hij gaf haar vooral veel goede raad over hoe ze met Maria en Julia moest spelen en hoe ze zo gelukkig mogelijk kon zijn.

Vanaf die dag begon Fanny zich wat meer op haar gemak te voelen.

Ze had het gevoel dat ze een vriend had gevonden en doordat Edmund zo vriendelijk voor haar was, deed ze ook opgewekter tegen de anderen. Het huis werd wat minder vreemd en de mensen minder ontzagwekkend. Voor sommigen bleef ze bevreesd, maar ze leerde in elk geval hun gewoonten kennen en zich daaraan aan te passen. Daardoor raakte ze haar lompheid en haar houterigheid kwijt, die in het begin zo'n schrijnende aanslag hadden gepleegd op ieders gemoedsrust en vooral op die van haarzelf. Ze was niet langer fysiek bang om bij haar oom te komen en ze schrok ook niet meer vreselijk op van de stem van tante Norris. Haar nichtjes beschouwden haar nu zo af en toe als acceptabel gezelschap. Alhoewel ze te jong was en niet sterk genoeg om haar steeds om zich heen te verdragen, waren hun pleziertjes en plannetjes soms van dien aard dat een derde erg van pas kwam, vooral als die derde zo'n gediensstig en toegeeflijk karakter had. En als tante Norris naar haar fouten informeerde of als Edmund benadrukte dat ze recht had op hun vriendelijkheid, konden ze alleen maar toegeven dat Fanny beslist aardig was.

Edward zelf deed altijd aardig tegen haar en het enige wat ze van Tom te verduren kreeg, was de pret die een jongen van zeventien nu eenmaal heeft om een kind van tien. Hij was levenslustig en klaar om aan het leven deel te nemen. Hij bezat de vrijgevigheid van de oudste zoon die vindt dat hij alleen geboren is om geld uit te geven en plezier te maken. De vriendelijkheid waarmee hij zijn nichtje behandelde, kwam overeen met zijn situatie en rechten: hij gaf haar een paar mooie geschenken en lachte om haar.

Toen haar verschijning en stemming verbeterden, schepten Sir Thomas en mevrouw Norris ook meer genoegen in hun onbaatzuchtige plan en ze waren het er al gauw over eens dat Fanny weliswaar geen licht was, maar wel gezeglijk en dat ze niet veel problemen zou veroorzaken. Ze waren overigens niet de enigen die een lage dunk hadden van haar capaciteiten. Fanny kon lezen, borduren en schrijven, maar verder was haar niks geleerd. Haar nichtjes merkten dat ze geen weet had van veel dingen waarmee zij allang bekend waren. Ze vonden haar onwaarschijnlijk dom en de

eerste twee of drie weken kwamen ze daarvan keer op keer verslag uitbrengen in de salon. ‘Mama, moet u horen. Fanny kan niet eens de puzzel van Europa leggen.’ Of Fanny kende de belangrijkste rivieren van Rusland niet, of ze had nog nooit van Klein-Azië gehoord, of ze kende het verschil niet tussen waterverf en crayon! ‘Heel vreemd! Heb je ooit zoiets doms gehoord?’

‘Meisjes,’ antwoordde hun meelevende tante dan, ‘het is vreselijk, maar je kunt niet van iedereen verwachten dat ze net zo snel en goed leren als jullie.’

‘Maar, tante, ze weet echt helemaal niks! Gisteravond vroegen we haar welke kant ze zou opgaan als ze naar Ierland wou. En toen zei ze dat ze de boot zou naar nemen naar Wight. Ze kan nergens anders aan denken en heeft het voortdurend over “het eiland”, alsof er geen andere eilanden zijn. Ik had me vast doodgeschaamd als ik niet allang beter had geweten voor ik zo oud was als zij. Ik kan me de tijd niet heugen dat ik niet al een heleboel wist waarvan zij nu nog geen idee heeft. Tante, hoe lang is het wel niet geleden dat we de chronologie van de koningen van Engeland uit ons hoofd leerden, compleet met de datum waarop ze gekroond werden en met de meeste, belangrijke gebeurtenissen uit die tijd?’

‘Ja,’ vulde de ander aan, ‘of de chronologie van de Romeinse keizers vanaf Severus en verder nog een heleboel klassieke mythologie en alle metalen, halfmetalen, planeten en vooraanstaande filosofen?’

‘Dat is maar al te waar, meisjes, maar jullie zijn ook gezegend met een geweldig geheugen, en jullie arme nichtje heeft er waarschijnlijk helemaal geen. Het ene geheugen is het andere niet en dat geldt eigenlijk voor alles, en daarom moeten jullie medelijden hebben met je nichtje en begrip tonen voor haar tekortkomingen. En bedenk, hoe bijdehand jullie ook zijn voor je leeftijd, je moet altijd bescheiden blijven; want al weten jullie nog zo veel, er blijft nog een heleboel te leren over.’

‘Ja, dat weet ik, tot ik zeventien ben. Maar ik moet u nog iets over Fanny vertellen dat zo vreemd is en zo dom. Wist u dat ze niet wil leren tekenen en ook geen instrument wil leren bespelen?’

‘Dat is inderdaad erg dom en geeft blijk van een groot gebrek aan talent en leergierigheid. Maar alles bij elkaar genomen is dat misschien maar goed ook, want hoewel het erg vriendelijk is van jullie papa en mama om haar (op mijn voorspraak) samen met jullie op te voeden, is het niet nodig dat ze even veelzijdig wordt als jullie. Integendeel, verschil moet er zijn.’

Met dergelijke adviezen droeg mevrouw Norris bij aan de vorming van haar nichtjes. En het is dan ook geen wonder dat ze, ondanks hun veelbelovende talenten en al hun kennis op jeugdige leeftijd, volkomen tekortschoten in veel minder gangbare eigenschappen als zelfkennis, edelmoedigheid en nederigheid. Ze werden in alles voortreffelijk onderwezen, behalve in karakter. Sir Thomas wist niet waaraan het lag. Hij was als vader echt bezorgd, maar hij zou hun nooit laten merken dat hij van hen hield en als ze bij hem waren, onderdrukte zijn reserve alle spontaniteit.

Lady Bertram besteedde niet de minste aandacht aan de opvoeding van haar dochters. Daarvoor had ze gewoon geen tijd. Ze was een vrouw die haar dagen elegant gekleed op de bank doorbracht en zich bezighield met een lang borduurwerkje dat nergens toe diende en niet mooi was. Ze dacht meer aan haar hondje dan aan haar kinderen, maar ze was wel erg toegeeflijk tegen haar kinderen, zolang het haar zelf geen ongemak opleverde. Ze liet zich in belangrijke zaken leiden door Sir Thomas en in minder belangrijke zaken door haar zuster. Als ze meer tijd had gehad om aandacht te besteden aan haar kinderen, zou ze dat waarschijnlijk onnodig hebben gevonden, want ze hadden een gouvernante en echte schoolmeesters, dus kwamen ze niets tekort. Dat Fanny een trage leerling was, vond ze erg jammer, maar sommige mensen zijn nu eenmaal dom. Fanny moest maar beter haar best doen en verder wist ze ook niet wat ze er nog aan kon doen. Ze was een saai meisje, maar ze moest er wel aan toevoegen dat in het arme kind ook geen kwaad school. Bovendien kon ze erg snel en handig boodschappen overbrengen en dingen halen die ze nodig had.

Met al haar onwetendheid en verlegenheid had Fanny zich een plaats

verworven in Mansfield Park en ze leerde om een groot deel van haar genegenheid voor haar oude thuis te verruilen voor Mansfield. Ze groeide niet ongelukkig op tussen haar nichtjes. Maria en Julia waren niet met opzet onvriendelijk en hoewel Fanny zich vaak vernederd voelde door de manier waarop ze haar behandelden, schatte ze haar eigen rechten te laag in om gekrenkt te zijn.

Rond de tijd dat Fanny bij de familie kwam wonen, nam Lady Bertram vanwege een onbeduidende ziekte en een enorm gevoel van lusteloosheid, afscheid van haar huis in de stad, waar ze tot dan toe elk voorjaar had gewoond, om voortaan op het platteland te blijven, terwijl Sir Thomas zijn plicht in het parlement bleef vervullen in weerwil van het ongemak, of het gemak, dat haar afwezigheid hem verschafte. En zo woonden de juffrouwen Bertram nu in de provincie om hun geheugen te oefenen, hun duetten te repeteren en groot en vrouwelijk te worden, en de bezorgdheid van hun vader verdween volkomen toen hij zag hoe hun persoonlijkheid, hun manieren en hun vaardigheden zich ontwikkelden. Zijn oudste zoon was nonchalant en had een gat in zijn hand, hetgeen Sir Thomas al menig hoofdbreken had gekost, maar zijn andere kinderen waren veelbelovend. Hij verwachtte dat zijn dochters, zolang ze nog de naam Bertram droegen, die naam nieuwe glans zouden geven en dat de kring van respectabele allianties zou worden uitgebreid als ze er afstand van deden. En wat Edmund betreft, zijn gezonde verstand en oprechtheid maakten hem bijzonder geschikt om zichzelf en zijn verwanten van nut te zijn, tot eer te strekken en gelukkig te maken. Hij werd geestelijke.

Ondanks alle zorgen en zelfgenoegzaamheid die zijn eigen kinderen opriepen, vergat Sir Thomas niet om voor de kinderen van mevrouw Price te doen wat hij kon. Hij verleende een royale bijdrage aan de opvoeding van haar zoons en aan het vinden van een passende werkkring, zodra ze oud genoeg waren om een bewuste keuze te maken. En hoewel Fanny bijna helemaal geen contact met haar familie had, was ze zich bewust van elk vriendelijk gebaar jegens hen en van elke veelbelovende verandering in hun situatie of hun

gedrag. Eén keer slechts, en niet vaker, had ze het geluk om met William samen te zijn. De anderen kreeg ze niet te zien; niemand scheen ervan uit te gaan dat ze ooit nog zou terugkomen, al was het maar voor een bezoekje, en niemand leek haar thuis te missen. Maar William, die al gauw na haar vertrek besloten had om zeeman te worden, werd uitgenodigd om een weekje bij zijn zuster in Northamptonshire te logeren voor hij naar zee ging. De intense genegenheid bij hun ontmoeting, de hartstochtelijke vreugde van het samenzijn, de uren van vrolijk geluk en de momenten van ernstig overleg: het laat zich niet moeilijk raden; noch Williams hoopvolle stemming en verwachtingen, tot het laatst toe, en de ellende van Fanny toen hij weg was. Gelukkig vond het bezoek plaats in de kerstvakantie, toen ze meteen troost kon zoeken bij haar neef Edmund. En hij vertelde zulke prachtige verhalen over wat William zou gaan doen en later zou worden, dat ze geleidelijk aan begon toe te geven dat het afscheid misschien toch nog ergens goed voor was. Edmund liet haar nooit in de steek. Toen hij van Eton naar Oxford ging, bleef hij zijn vriendelijke aard trouw en had hij alleen wat vaker de kans om die te tonen. Zonder te laten merken dat hij meer deed dan de anderen en zonder bang te zijn om te veel te doen, kwam hij voor haar belangen op en hield hij rekening met haar gevoelens, terwijl hij probeerde de anderen te overtuigen van haar goede eigenschappen. Hij deed zijn best om haar schroom weg te nemen, die verhinderde dat die eigenschappen duidelijker naar voren kwamen, door haar goede raad te geven, haar te troosten en aan te moedigen.

Omdat ze verder door iedereen op een afstand werd gehouden, slaagde Edmund hier niet in, maar zijn aandacht was wel van het grootste belang voor het verbeteren van haar verstand en het uitbreiden van haar pleziertjes. Hij wist dat ze intelligent was, snel van begrip en verstandig en dat ze hield van lezen, wat met de juiste begeleiding een opvoeding op zich was. Juffrouw Lee leerde haar Frans en geschiedenis, maar hij beval haar de boeken aan die haar vrije tijd opvrolijkten, hij stimuleerde haar smaak en corrigeerde

haar inzicht. Hij maakte het lezen nuttig door met haar te praten over wat ze gelezen had en maakte het aantrekkelijker door zijn oordeelkundige lof. In ruil voor zijn diensten hield ze meer van hem dan van wie ook ter wereld met uitzondering van William; haar hart werd door beiden gedeeld.